

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Żywicka (sprawozdawca)

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania J. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy

o ubezpieczenia społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 14 maja 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 27 października 2021 r., sygn. akt III AUa 1942/20,

**uchyla zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu i
przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Agnieszka Żywicka   Zbigniew Korzeniowski   Renata Żywicka

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 października 2021 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w sprawie z odwołania J. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy w przedmiocie podlegania ubezpieczeniom społecznym, oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy z dnia 5 października 2020 r., którym zmieniono decyzję ZUS z dnia 19 kwietnia 2019 r. w ten sposób, że ustalono, że wnioskodawczynie J. S. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega ubezpieczeniom społecznym oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 1 lipca 2012 r. do 24 lipca 2015 r.

W sprawie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Legnicy decyzją z dnia 19 kwietnia 2019 r. stwierdził, że wnioskodawczynie J. S. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega: - obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu w okresie od 1 lipca 2012 r. do 24 lipca 2015 r., - dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od 1 lipca 2012 r. do 24 lipca 2015 r. Od powyższej decyzji odwołała się ubezpieczona J. S..

Sąd Okręgowy dokonał następujących ustaleń faktycznych.

W Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej wnioskodawczynie J. S. figurowała jako przedsiębiorca, prowadzący działalność od 1 lipca 2012 r. do 24 lipca 2015 r. pod nazwą U.. Przedmiotem tej działalności, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności, była działalność usługowa związana z administracyjną obsługą biura.

Wnioskodawczynie posiada wykształcenie wyższe prawnicze. Odbyla staż w kancelarii prawnej, gdzie sporządzała pisma urzędowe. Przed podjęciem działalności pracowała w firmie T. S.A. w L.. Działalność gospodarczą ubezpieczona podjęła po utracie pracy w związku z likwidacją wymienionej firmy. Siedzibą działalności wnioskodawczynie był jej lokal mieszkalny. Ubezpieczona podjęła współpracę ze S. w L.. Świadczyła usługi w postaci prowadzenia sekretariatu, umawiania telefonicznego pacjentów, ogólnych prac biurowych. Wnioskodawczynie pracowała przez osiem godzin dziennie pięć dni w tygodniu. Współpraca zakończyła się po miesiącu, ponieważ lekarz zalecił wnioskodawczynie odpoczynek ze względu na ciążę. Ubezpieczona podejmując działalność gospodarczą wiedziała, że jest w ciąży. Wnioskodawczynie przed długotrwałymi zwolnieniami lekarskimi poszukiwała również innych firm, z którymi mogłaby podjąć współpracę.

Podczas przerwy pomiędzy zasiłkami chorobowymi od 19 września 2013 r. do 30 września 2013 r. wnioskodawczynie nie prowadziła działalności z powodu krótkiego okresu przerwy.

Po zakończeniu okresów zasiłkowych w lipcu 2015 r. wnioskodawczynie postanowiła zmienić zakres działalności i podjęła od 2017 r. działalność w zakresie diagnostyki samochodowej. Partner życiowy wnioskodawczynie prowadził warsztat samochodowy i wnioskodawczynie uczyła się od niego obsługi urządzeń komputerowych i uzyskała niezbędną wiedzę z zakresu napraw.

Wnioskodawczynie wystawiła w ramach prowadzonej działalności jeden rachunek: nr [...] wystawiony w dniu 31 lipca 2012 r. dla S. w L. na kwotę 2.500,00 zł za usługi biurowe. Z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej wnioskodawczynie uzyskała przychody w następującej wysokości: - w 2012 r. przychód w kwocie 2.500,00 zł, - od 2013 r. do 2015 r. przychód w kwocie 0,00 zł. Wnioskodawczynie zgłosiła się z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego oraz dobrowolnie do ubezpieczenia chorobowego od 1 lipca 2012 r. do 24 lipca 2015 r. Wnioskodawczynie zadeklarowała z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości: - za lipiec 2012 r. w kwocie 9.115,23 zł, - w okresie od sierpnia 2012 r. do sierpnia 2013 r. w kwocie 0,00 zł, - za wrzesień 2013 r. w kwocie 891,12 zł, - w okresie od października 2013 r. do czerwca 2015 r. w kwocie 0,00 zł, - za lipiec 2015 r. w kwocie 76,63 zł. Składki na ubezpieczenia społeczne za okres od 2012 r. do 2015 r. jakie wnioskodawczynie opłaciła z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej wynoszą 13.330,25 zł.

Ubezpieczona urodziła pierwsze dziecko w dniu 21 września 2012 r., drugie dziecko w dniu 25 lipca 2014 r. W okresie od 1 sierpnia 2012 r. do 23 lipca 2015 r. - z przerwą w okresie od 19 września 2013 r. do 30 września 2013 r. - wnioskodawczynie przebywała na długotrwałych zwolnieniach i wystąpiła o zasiłki chorobowe, macierzyńskie, opiekuńcze i rehabilitacyjne. Pobrane przez wnioskodawczynię kwoty zasiłków z ubezpieczenia społecznego w latach 2012-2015 wynoszą: w 2012 r. - 40.113,54 zł; w 2013 r. - 79.177,34 zł; w 2014 r. - 98.474,42 zł; w 2015 r. - 36.392,84 zł.

Wnioskodawczyni pobrała w latach 2012-2015 zasiłki w łącznej kwocie 254.158,10 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego ubezpieczona wykazała, że faktycznie prowadziła w spornym okresie działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług biurowych/administracyjnych. W pierwszej kolejności Sąd ten stwierdził, że działalność wnioskodawczyni była częściowo powiązana z jej wykształceniem i doświadczeniem zawodowym. Wnioskodawczyni ukończyła studia prawnicze i odbyła staż w kancelarii prawnej, gdzie sporządzała pisma urzędowe, zdobyła zatem doświadczenie pomocne w podjęciu działalności gospodarczej w zakresie usług biurowych i administracyjnych. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy potwierdza, że przed długotrwałymi zasiłkami chorobowymi i macierzyńskimi wnioskodawczyni rzeczywiście wykonywała usługi w zakresie prowadzonej działalności. W pierwszym miesiącu działalności uzyskała przychód w wysokości 2.500 zł, co zostało potwierdzone rachunkiem z dnia 31 lipca 2012 r. Jak wynika z zeznań świadka K. K., wnioskodawczyni niezależnie od wykonywania usług na rzecz innego klienta wstępnie umówiła się na świadczenie usług biurowych również dla K.K.. Okoliczności te wskazują na zamiar ciągłego, niekrótkiego prowadzenia działalności gospodarczej i wykonywania usług na rzecz różnych klientów. W ocenie Sądu Okręgowego powyższe okoliczności potwierdzają zeznania wnioskodawczyni, która wskazała, że po wstępnym uzgodnieniu współpracy z K. K. dowiedziała się od lekarza, że nie będzie mogła w ciąży aktywnie wykonywać działalności. Sama okoliczność, że wnioskodawczyni przeszła na długotrwałe zwolnienie i zasiłki chorobowe i macierzyńskie miesiąc po rozpoczęciu działalności nie przesądza, że jej działalność nie miała ciągłego i zarobkowego charakteru. W ocenie Sądu Okręgowego przychód wnioskodawczyni w pierwszym miesiącu działalności (2.500 zł) a także poszukiwania innych klientów wskazują, że działalność ubezpieczonej była prowadzona przez nią w sposób ciągły, zorganizowany i zarobkowy. Z uwagi na długotrwałe przerwy w prowadzeniu działalności i utratę klientów w ocenie Sądu Okręgowego zrozumiałe jest, że wnioskodawczyni nie osiągnęła przychodów w przerwie pomiędzy zasiłkami chorobowymi we wrześniu 2013 r. Sam fakt pobierania długotrwałych świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie przesądza o pozorności działalności gospodarczej. W świetle powyższych okoliczności nie miała dla

rozstrzygnięcia niniejszej sprawy wysokość zadeklarowanej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne przez wnioskodawczynię za lipiec 2012 r.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że organ rentowy zarzucając sądowi pierwszej instancji błędną ocenę materiału dowodowego wskazywał przede wszystkim na fakt, iż wedle wersji prezentowanej przez świadka K. K. odwołująca się nie wykonała na jego rzecz żadnej usługi, a jedynie miała zamiar podpisania z nim umowy o współpracy. Wbrew twierdzeniom apelującego, Sąd pierwszej instancji dokonał właściwej oceny zeznań tego świadka i ustalił, co znalazło odzwierciedlenie zarówno w stanie faktycznym, jak i w argumentacji prezentowanej w uzasadnieniu wywiedzionej przez ten Sąd oceny prawnej, że odwołująca się wstępnie umówiła się na świadczenie usług biurowych dla K. K., co wskazuje na zamiar dalszego prowadzenia działalności gospodarczej w sposób ciągły i zorganizowany.

Sąd odwoławczy stwierdził, iż z ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika jednoznacznie, iż ubezpieczona J. S. podjęła od 1 lipca 2012 r. pozarolniczą działalność gospodarczą, która to działalność była faktycznie realizowana. Ubezpieczona dokonała czynności legalizujących działalność gospodarczą w postaci wpisu do ewidencji i zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych. Z racji krótkiego okresu rzeczywistego wykonywania działalności (1 miesiąc) odwołująca się w ramach działalności gospodarczej wykonała usługi biurowe na rzecz S. w L. na kwotę 2.500 zł. Ponadto prowadziła rozmowy z K. K. w celu podjęcia współpracy polegającej na prowadzeniu obsługi sklepu internetowego, zapewnienia kontaktu z klientami oraz wypisywania listów przewozowych. Czynności te ujawniają rzeczywistą wolę odwołującej się, która zamierzała prowadzoną działalność gospodarczą kontynuować.

Sąd Apelacyjny zaznaczył, że w 2013 r. przeprowadzono postępowanie wyjaśniające w zakresie ustalenia zasadności zgłoszenia wnioskodawczyni do ubezpieczeń i organ rentowy stwierdził brak podstaw do wydania decyzji kwestionującej zasadność zgłoszenia do ubezpieczeń z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

W konkluzji Sąd Apelacyjny podzielił w całości stanowisko Sądu pierwszej instancji. Stwierdził, że wyniki przeprowadzonego postępowania dają podstawy do

stwierdzenia, że ubezpieczona od dnia 1 lipca 2012 r. faktycznie prowadziła pozarolniczą działalność gospodarczą, czego konsekwencją prawną jest nabycie tytułu do ubezpieczeń społecznych i możliwość skorzystania przez ubezpieczoną z zasiłku chorobowego i macierzyńskiego w całym spornym okresie, tj. od 1 lipca 2012 r. do 24 lipca 2015 r., a więc od dnia wyrejestrowania działalności gospodarczej.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wywiódł organ rentowy. Zaskarżył wyrok w całości, a skargę kasacyjną oparł na podstawie naruszenia przez Sąd drugiej instancji przepisów prawa materialnego:

1) art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz.1829 ze zm.), przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż wnioskodawczyni prowadziła działalność gospodarczą w sposób zorganizowany, ciągły i zorientowany na uzyskiwanie dochodu, podczas gdy wnioskodawczyni podjęła sporadyczne czynności zmierzające do stworzenia pozoru prowadzenia działalności gospodarczej, co nie może stanowić podstawy do uzyskania tytułu do ubezpieczenia,

2) art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz.1230 ze zm.; dalej: ustawa systemowa), przez jego błędną wykładnię, co pozwoliło błędnie ustalić, iż ubezpieczona podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od 1.07.2012 r. do dnia 24.07.2015 r.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie „apelacji” oraz zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczona wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest zasadna. W przedmiotowej sprawie, wobec braku oparcia skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, zakres kognicji Sądu Najwyższego wytyczyły zarzuty podniesione tylko w ramach kasacyjnej podstawy naruszenia prawa materialnego. Jednocześnie wskazane podstawy oznaczają, że Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c. jest związany poczynionymi w toku procesu ustaleniami faktycznymi. Sąd Najwyższy jest zatem uprawniony dokonywać oceny tylko tych zarzutów, które zostały sformułowane przez skarżącego i nie może uwzględniać naruszenia innych przepisów, a zwłaszcza nie może zastąpić skarżącego w wyborze przepisów, które mogły być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy - będąc związany podstawami kasacyjnymi powołanymi w skardze kasacyjnej, z urzędu ocenia nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2019 r., IV CSK 539/17, LEX nr 2618484).

Na wstępie należy zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest już pogląd zarówno co do definiowania pojęcia i wyznaczników działalności gospodarczej, jak i stwierdzenia faktu jej prowadzenia na potrzeby ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym. Problematyka ta jest również szeroko analizowana w doktrynie.

Odnosząc się do zarzutu sformułowanego w punkcie 1) należy wskazać, że zgodnie z art. 2 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Z definicji zawartej w cytowanym przepisie wynika więc, że działalność gospodarcza musi wykazywać pewne cechy (zorganizowany i zarobkowy charakter, ciągłość i profesjonalizm). Warto dodać, że art. 3 aktualnej ustawy z 6 marca 2018 r.- Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2024 r., poz. 236), definiuje działalność gospodarczą wskazując te same cechy, dodatkowo uzupełniając je o wykonywanie działalności we własnym imieniu.

Dookreślając warunki brzegowe pojęcia działalności gospodarczej należy powtórzyć za uchwałą siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 6 grudnia 1991 r., III CZP 117/91 (LEX nr 3709), że wyróżniają ją pewne specyficzne właściwości, do

których należy zaliczyć: zawodowy (stały) charakter; związaną z nim powtarzalność podejmowanych działań; podporządkowanie zasadzie racjonalnego gospodarowania oraz uczestnictwo w obrocie gospodarczym. Pogląd ten został zaaprobowany również w uchwale Sądu Najwyższego z 23 lutego 2005 r. (III CZP 88/04, OSNC 2006 Nr 1, poz. 5), w której stwierdzono, że działalnością gospodarczą jest działalność wykazująca zawodowy, czyli stały, charakter, podporządkowanie regułom zysku i opłacalności (lub zasadzie racjonalnego gospodarowania) oraz uczestnictwo w działalności gospodarczej (w obrocie gospodarczym). W doktrynie akcentuje się, że właściwości cechujące działalność gospodarczą, które powinny występować łącznie, to działanie stałe, nieamatorskie, nieokazjonalne, z elementami organizacji, planowania i zawodowości rozumianej jako fachowość, znajomość rzeczy oraz specjalizacja (zob. B. Gudowska i J. Strusińska-Żukowska [red.]: Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Warszawa 2011, s. 106-107). O działalności gospodarczej można mówić, jeżeli są spełnione kumulatywnie wszystkie przesłanki tj. zarobkowy charakter prowadzonej działalności, jej zorganizowany charakter, ciągłość jej wykonywania (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127 czy z 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404; z 19 kwietnia 2023 r. III USKP 75/22, LEX nr 3602004 i cytowane tam orzecznictwo). W przypadku "ciągłości wykonywania działalności gospodarczej" w judykatach Sądu Najwyższego zwraca się uwagę na jej dwa wyznaczniki. Pierwszy to powtarzalność czynności, tak aby możliwe było odróżnienie prowadzonej działalności gospodarczej od jednostkowej umowy o dzieło lub zlecenia albo umowy o świadczenie usług, które same w sobie nie stanowią lub nie składają się jeszcze na działalność gospodarczą. Przejawem działalności gospodarczej nie są zatem działania o charakterze sporadycznym, doraźnym, okazjonalnym lub incydentalnym. Drugi wyznacznik wynikający zresztą z pierwszego, to zamiar niekrótkiego prowadzenia działalności gospodarczej. Oba wyznaczniki zależą od zachowania osoby podejmującej działalność gospodarczą (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 16 stycznia 2014 r., I UK 235/13, LEX nr 1444493; z 21 września 2017 r., I UK 366/16, OSNP 2018 Nr 7, poz. 98; z 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126).

Mając na uwadze powyższe rozważania, nie można pomijać, że polskie prawodawstwo nie zawiera regulacji prawnej, która wprost przesądza, że niezdolność do pracy, a tym bardziej długotrwała, osoby prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą jest równoznaczna z jej zaprzestaniem. Co więcej w orzecznictwie Sądu Najwyższego dość zasadniczo ujmuje się ciągłość działalności gospodarczej, uznając, że nie każda przerwa w jej wykonywaniu stanowi uzasadnienie dla wyłączenia z obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu tej działalności (por. wyroki: z 11 stycznia 2005 r., I UK 105/04, OSNP 2005 nr 13, poz. 198; z 30 listopada 2005 r., I UK 95/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 311; z 16 maja 2006 r., I UK 289/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 168; z 9 czerwca 2006 r., III UK 38/06, LEX nr 957423; z 27 czerwca 2006 r., I UK 340/05, LEX nr 376431; z 19 marca 2007 r., III UK 133/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 114; z 14 września 2007 r., III UK 35/07, LEX nr 483284; z 4 stycznia 2008 r., I UK 208/07, LEX nr 442841; z 4 kwietnia 2008 r., I UK 293/07, M.P.Pr. 2008 nr 8, s. 495). Przyjmuje się także, że niewykonywanie działalności gospodarczej w okresie oczekiwania na kolejne zamówienie lub w czasie poszukiwania takiego zamówienia, nie oznacza zaprzestania prowadzenia takiej działalności i nie powoduje uchylenia obowiązku ubezpieczenia społecznego (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 lipca 2003 r., II UK 111/03, M.Pr.P. 2004 nr 7). Przedsiębiorca rozpoczynający działalność powinien mieć bowiem na uwadze ryzyko gospodarcze obejmujące okresy faktycznego przestoju w jej wykonywaniu, czy to z powodu braku płynności finansowej, czy z powodu choroby lub braku zamówień (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 15 marca 2007 r., I UK 300/06, LEX nr 338807; z 16 maja 2006 r., I UK 289/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 168; z 30 listopada 2005 r., II UK 95/05, OSNP 2006 nr 19 - 20, poz. 311). W wyroku z 13 września 2016 r., I UK 455/15 (LEX nr 2122404), Sąd Najwyższy uznał, że stopień natężenia aktywności osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą może być różny a przy tym podkreślił, co zdaje się pomijać Sąd Apelacyjny, wagę faktycznego prowadzenia tej działalności, zauważając, że "prowadzenie działalności gospodarczej o tyle stanowi tytuł podlegania ubezpieczeniom, o ile faktycznie ubezpieczony działalność tę wykonuje" (zob. również wyroki: z 5 października 2017 r., I UK 395/16, LEX nr

2400313 z glosą K. Stepnickiej, LEX/el 2018 czy z 30 października 2018 r., I UK 277/17, LEX nr 257051).

Reasumując, zgodnie z utrwalonym w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowiskiem, podstawą do powstania obowiązku ubezpieczenia w oparciu o art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest faktyczne wykonywanie działalności pozarolniczej, co oznacza, że wykonywanie tej działalności, to rzeczywista działalność zarobkowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 25 listopada 2005 r., I UK 80/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 309; z 14 września 2007 r., III UK 35/07, LEX nr 483284; z 18 lutego 2009 r., II UK 207/08, LEX nr 736738; z 19 lutego 2009 r., II UK 215/08, LEX nr 736739; z 19 lutego 2010 r., II UK 186/09, LEX nr 590235; z 22 lutego 2010 r., I UK 240/09, LEX nr 585723; z 18 listopada 2011 r., I UK 156/11, LEX nr 1102533; z 25 stycznia 2017 r., II UK 621/15, LEX nr 2248732). Faktyczne prowadzenie działalności gospodarczej to coś więcej niż jednorazowe lub kilkurazowe przygotowanie dokumentów dla jedynego klienta, zapewniającego śladowe przychody (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126). Co zostało ustalone przez Sąd Apelacyjny w okolicznościach rozpoznawanej sprawy.

Tytułem przykładu za prowadzenie działalności gospodarczej nie może być uznana incydentalna sprzedaż używanych rzeczy za kilkadziesiąt złotych rocznie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2016 r., I UK 196/15, LEX nr 2010791; por. także wyroki Sądu Najwyższego: z 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404 - 30 umów wypożyczenia strojów karnawałowych; z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127 – świadczenie trzy razy usługi opieki nad osobą niepełnosprawną, pielęgnacji i towarzysztwa; z 21 września 2017 r.). Warto zauważyć, że w tym tonie wypowiada się również Naczelny Sąd Administracyjny, który podkreśla, że nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana okresowo i sporadycznie (por. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego: z 19 marca 1991 r., II SA 898/90, ONSA 1992 nr 3-4, poz. 58 oraz z 17 września 1997 r., II SA/Wa 1089/96, Pr. Gosp. 1998 nr 1, s. 32), a także jeśli nie jest ona prowadzona w celu osiągnięcia dochodu (zarobku) rozumianego jako nadwyżka przychodów nad poniesionymi kosztami. Istota działalności gospodarczej sprowadza się do jej prowadzenia w sposób ciągły i zorganizowany, na własny rachunek i ryzyko

przedsiębiorcy. Działalność taka nie może mieć charakteru przypadkowego, a zatem nieuprawnione jest twierdzenie, że wykonywana jest wyłącznie wówczas, gdy przedsiębiorca świadczy konkretną usługę. Prowadzenie działalności gospodarczej polega bowiem tak na stworzeniu odpowiednich warunków do jej wykonywania, składaniu ofert, oczekiwaniu na zamówienie, jak i na faktycznym wykonywaniu zleconej pracy.

Przechodząc do zarzutu sformułowanego w punkcie 2) należy podkreślić, że Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że warunkiem powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego z mocy art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest faktyczne wykonywanie działalności pozarolniczej (art. 13 pkt 4 tej ustawy), w tym działalności gospodarczej, czyli rzeczywiste podjęcie i prowadzenie działalności zarobkowej, wykonywanej w sposób zorganizowany i ciągły (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 25 listopada 2005 r., I UK 80/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 309; z 14 września 2007 r., III UK 35/07, LEX nr 483284; z 18 lutego 2009 r., II UK 207/08, LEX nr 736738; z 19 lutego 2009 r., II UK 215/08, LEX nr 736739; z 19 lutego 2010 r., II UK 186/09, LEX nr 590235; z 22 lutego 2010 r., I UK 240/09, LEX nr 585723; z 18 listopada 2011 r., I UK 156/11, LEX nr 1102533 i z 25 stycznia 2017 r., II UK 621/15, LEX nr 2248732). Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego działalność gospodarcza musi wykazywać pewne cechy, do których zalicza się: zorganizowany i zarobkowy charakter, ciągłość i profesjonalizm (zob. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 6 grudnia 1991 r., III CZP 117/91 (OSNC 1992 Nr 5, poz. 65, uchwała Sądu Najwyższego z 23 lutego 2005 r., III CZP 88/04 (OSNC 2006 Nr 1, poz. 5) co zostało już omówione wyżej).

Uzupełniając przeprowadzoną wyżej argumentację trzeba zauważyć, że w judykaturze nie budzi wątpliwości, że przy ustalaniu istnienia tytułu ubezpieczenia społecznego z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej konieczne jest odniesienie do poszczególnych aspektów wykonywania działalności gospodarczej, w szczególności do celu zarobkowego działalności. Przesłanka zarobkowego charakteru jest spełniona wtedy, gdy prowadzenie działalności gospodarczej nastawione jest na uzyskanie dochodu, choć może się zdarzyć, że działalność ta w danym okresie przynosi straty. W tej mierze istotny jest jednak wyznaczony przez przedsiębiorcę cel, który przez realizację zamierzonych przedsięwzięć musi zakładać dany wynik

finansowy. Zarobkowy charakter jest nastawiony na zysk, który powinien co najmniej pokryć koszty założenia i prowadzenia przedsięwzięcia (zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 24 listopada 2008 r., II GSK 1219/10, LEX nr 1102977). Z tego powodu inaczej należy ocenić sytuację, w której od początku wymiernym, stałym i założonym z góry kosztem, nieznajującym pokrycia w przewidywanych zyskach, staje się opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości znacznie przekraczającej obowiązujące minimum. Takie mnożenie kosztów prowadzonej działalności nieuzasadnione jest bowiem potrzebą inwestowania w podjęte przedsięwzięcie celem jego perspektywicznego rozwoju (por. wyrok Sądu Najwyższego z 5 października 2017 r., I UK 395/16, LEX nr 2400313). Może to wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej, lecz włączenia do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń. Uwypukla się to szczególnie w sytuacji, gdy osoba rozpoczynająca działalność i deklarująca taką podstawę wymiaru składki, ma świadomość, że stan zdrowia czyni ją niezdolną do jej prowadzenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 15 marca 2018 r., III UK 47/17, LEX nr 2497578).

Podkreślenia wymaga, że uzyskanie tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym nie stanowi głównego celu prowadzenia działalności gospodarczej. Celem tym jest zarobek, czyli osiągnięcie przychodu pokrywającego w pełni koszty działalności, w tym koszty ubezpieczenia społecznego (związane z koniecznością opłacenia składek na ubezpieczenie), a ponadto pozwalający na uzyskanie dochodu wystarczającego na utrzymanie i rozwój przedsiębiorcy i jego przedsiębiorstwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 lipca 2019 r., I UK 132/18, LEX nr 2696880). Ubezpieczenia społeczne są wówczas jedynie pochodną takiej działalności (pracy), dlatego założeniem wyjściowym rejestrowanej działalności gospodarczej nie powinno być tylko uzyskanie zasiłków z ubezpieczenia chorobowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 21 września 2017 r., I UK 366/16, LEX nr 2397630). W wyroku z 2 lipca 2019 r., I UK 100/18 (OSNP 2020 nr 8, poz. 81) Sąd Najwyższy uznał, że w przypadku zadeklarowania wysokiej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (w tym dobrowolne ubezpieczenie chorobowe) przez osobę rozpoczynającą działalność gospodarczą - albo podejmującą ponownie taką działalność po dłuższej przerwie - która od chwili zgłoszenia się do dobrowolnego

ubezpieczenia chorobowego do chwili ziszczenia się ryzyka ubezpieczeniowego (urodzenia dziecka) w ramach nowo uruchomionej działalności gospodarczej pozyskała faktycznie zaledwie jednego klienta, a uzyskany w tym czasie przychód z działalności był znacząco niższy od wysokości opłaconych składek na te ubezpieczenia, istnieją podstawy faktyczne do zakwestionowania przez organ rentowy tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Podobny pogląd Sąd Najwyższy wyraził w wyroku z 5 września 2018 r., I UK 208/17 (LEX nr 2541912), przyjmując, że zawarcie umowy o pracę lub uruchomienie pozarolniczej działalności z wygórowaną i nieznajdującą usprawiedliwienia deklaracją nadmiernie wysokiej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w sytuacji, gdy osoba zgłaszająca się do ubezpieczeń społecznych w krótkim czasie korzysta ze zwolnień lekarskich lub innych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, może podlegać ocenie jako wykreowanie pozornego lub fikcyjnego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym (por. także wyrok Sądu Najwyższego z 21 listopada 2011 r., II UK 69/11, LEX nr 1108830). Z kolei w wyroku z 17 października 2018 r., II UK 302/17 (LEX nr 2583085), Sąd Najwyższy uwypuklił występującą nierównowagę, gdy przy niskim przychodzie zgłoszenie wysokiej podstawy składek ma na celu uzyskiwanie wielokrotnie wyższych świadczeń z ubezpieczenia społecznego kosztem innych ubezpieczonych i wbrew zasadzie solidaryzmu. Stąd przy nieostrych pojęciach działalności gospodarczej wynikających z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (aktualnie art. 3 ustawy z 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców) działania osób rejestrujących działalność gospodarczą mogą się rozmijać z prawnym rozumieniem tej działalności albo iść dalej, czyli wykorzystywać tę instytucję dla osiągnięcia innych celów (art. 58 k.c.).

Zaznaczyć trzeba, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtował się pogląd, zgodnie z którym zarejestrowanie działalności gospodarczej i towarzyszące temu zadeklarowanie nieznajdującej pokrycia w przewidywanych zyskach wysokiej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, a przy tym ze świadomością istnienia przeszkód do prowadzenia tej działalności (np. spodziewane w nieodległym czasie urodzenie dziecka i związana z tym planowana przerwa w prowadzeniu działalności) może wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i

wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej o charakterze ciągłym, lecz włączenia się do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 13 września 2016 r., I UK 455/15 oraz z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16 - przywołane wyżej i z 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126; z 11 lutego 2021 r., II USKP 21/21, LEX nr 3119631).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się zgodnie, że ktoś, kto prowadzi działalność gospodarczą tylko po to, aby uzyskać świadczenia z ubezpieczenia społecznego, w istocie stwarza pozory tej działalności, bowiem nie zmierza do pozyskania zarobku z działalności, co wypacza sens ustawowy tej instytucji prawa (wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16). Konsekwencją przedstawionego wyżej poglądu, według którego o istnieniu tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym przesądza faktyczne prowadzenie działalności, jest prawo organu rentowego do kontroli samego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym w sytuacji zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego przy dysproporcji wynikającej z niskiego przychodu i zadeklarowania zawyżonej podstawy składek (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 listopada 2017 r., III UK 273/16, OSNP 2018 Nr 8, poz. 112; z 6 kwietnia 2017 r., III UK 102/16, LEX nr 2307123; z 8 października 2015 r., I UK 453/14, LEX nr 1917365; z 4 listopada 2015 r., II UK 437/14, LEX nr 1954231; z 29 marca 2023 r., III USKP 27/22, LEX nr 3571706).

Na marginesie powyższych ustaleń Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie zauważa, że organ ubezpieczeń społecznych jest uprawniony do kontroli i korygowania zawyżonych podstaw wymiaru składek z każdego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym dla zapobieżenia nabywania nienależnych lub zawyżonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, jeżeli okoliczności sprawy wskazują na intencjonalny lub manipulacyjny zamiar uzyskania takich świadczeń z ubezpieczenia społecznego w sposób sprzeczny z prawem lub zmierzający do obejścia przepisów i zasad systemu ubezpieczeń społecznych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z września 2018 r., I UK 208/17, LEX nr 2541912; z 2 lipca 2019 r., I UK 100/18, OSNP 2020 nr 8, poz. 81). Prawo organu rentowego w tym zakresie zostało potwierdzone w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 29 listopada 2023 r. III UZP 3/23 (OSNP 2024 nr 5, poz. 51), której Sąd nad rangę

zasady prawnej (zapadłej już po wydaniu prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego). W tej uchwale Sąd Najwyższy uznał, że organ rentowy w przypadku podjęcia pozarolniczej działalności przez ubezpieczonego, nie negując tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, jest uprawniony do weryfikacji podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia w sytuacji, gdy w początkowym okresie prowadzenia tej działalności ubezpieczony deklaruje podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, której wysokość nie ma odzwierciedlenia w przychodach (art. 6 ust. 1 pkt 5, w związku z art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3, w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 oraz art. 86 ust. 1 i 2 w związku z art. 2a ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 z późn. zm.).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że ocena, czy w konkretnych okolicznościach sprawy działalność gospodarcza rzeczywiście jest wykonywana należy zasadniczo do sfery ustaleń faktycznych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 października 2017 r., I UK 395/16; z 10 maja 2017 r., I UK 184/16, LEX nr 2305920; z 22 lutego 2010 r., I UK 240/09 i z 21 kwietnia 2021 r., II USKP 43/21), ale zawsze musi ona obejmować całokształt okoliczności sprawy świadczących o tym (bądź nie), że podjęta działalność charakteryzowała się zorganizowaniem, ciągłością i nastawiona była na cel zarobowy, które mogą przesądzić o kwalifikacji prawnej. W świetle art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (wyrok Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2006 r., I PK 164/05, Monitor Prawa Pracy 2006 nr 10, s. 541). I odwrotnie - zarzuty naruszenia przepisów postępowania mają znaczenie, jeżeli uchybienia mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), zatem wpierv decyduje prawidłowo rozumiane prawo materialne, które określa przesłanki dochodzonego świadczenia, a te wyznaczają, jakie ustalenia stanu faktycznego są konieczne i mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu (art. 227 k.p.c.). Wobec związania Sądu Najwyższego zarzutami kasacyjnym skargi bazującymi tylko na podstawie materialnoprawnej ocena stanu faktycznego będzie możliwa przy ponownym rozpoznaniu sprawy przez Sąd Apelacyjny.

Mając na uwadze przedstawione argumenty, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku.

[SOP]

[ał]ń